

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Linguistica 13 (2018)

ISSN 2083-1765

DOI 10.24917/20831765.13.9

Jolanta Migdał

ORCID 0000-0002-4103-6355

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Leksykograficzne wędrówki *pąci* i *peregrynacji*

Słowa kluczowe: leksykografia, dzieje słownictwa, pąc, pątnik, peregrynacja

Key words: lexicography, history of vocabulary, pilgrimage, peregrination

Stanisław Urbańczyk w *Encyklopedii języka polskiego* pisze, że słowniki historyczne „mają za zadanie ukazanie polskiego słownictwa epok dawniejszych” i „umożliwiają badania nad rozwojem zasobu leksykalnego polszczyzny” (Urbańczyk, Kucała, red., 1999: 358). Jestem przekonana, że obie te opinie należy rozszerzyć na wszystkie, nie tylko historyczne słowniki. Każdy bowiem zbiór wyrazów może stanowić materiał do badań historycznojęzykowych, zwłaszcza do badań słownictwa, jego dziejów, kształtowania i rozwoju. W tym tekście chcę przestawić leksykograficzną historię dwóch wyrazowych rodzin: *pąci* i *peregrynacji*, pokazać, jak ilościowo kształtowały się te rodziny w różnych okresach, w jaki sposób zmieniały się znaczenia leksemów funkcjonujących w tych zbiorach. W tym celu wykorzystałam dostępne historyczne i współczesne ogólne i etymologiczne słowniki języka polskiego, a także specjalistyczne opracowania z zakresu religii.

Pąc i jego rodzina wyrazowa

Rodzina wyrazowa od rzeczownika *pąc* poświadczona jest już w średniowieczu trzema hasłami: *pąc*, *pątnictwo* i *pątnik*. Jak zgodnie twierdzą autorzy słowników etymologicznych języka polskiego *pąc* jest kontynuacją psł. *poptь* ‘droga’ (Brückner 1970: 401; Bańkowski 2000: II, 520; Boryś 2005: 420; Mańczak 2017: 143). *Słownik staropolski* potwierdza funkcjonowanie leksemu kilkoma przykładami, z których najstarszy pochodzi z połowy XV wieku (Sstp 1970–1973: VI, 60¹). Autorzy Sstp definiują znaczenie hasła jako ‘wędrówka, podróż w dalekie strony’ bez żadnego nacechowania tego wędrowania. Takie znaczenie przypisuje też leksemowi² Wiesław

¹ Lokalizację w słownikach określam, podając skrót tytułu słownika, rok wydania, tom i stronę.

² W. Boryś leksem *pąc* omawia w hasle *pątnik*, pisząc, że *pąc* jest wyrazem staropolskim (Boryś 2001: 420).

Boryś (Boryś 2005: 420). Etymolog jednak podaje także znaczenie dialektalne *pąci*, w którym pojawia się już charakter religijny podróży 'droga; podróż, pielgrzymka'. Aleksander Brückner uznaje *pąć* za synonim *drogi* (Brückner 1970: 401). Witold Mańczak zauważa, że *pąć* jest staropolskim leksemem oznaczającym podróż (Mańczak 2017: 143). Natomiast Andrzej Bańkowski omawiając hasło *pąć*, uznaje jego staropolski status w języku, ale jednocześnie wskazuje na religijny charakter, pisząc, że oznacza ono 'podróż, pielgrzymkę' (Bańkowski 2000: II, 520). Pozostałe poświadczony piętnastowiecznymi zapisami hasła w okresie staropolskim według autorów Sstp też nie wiązały się z religijnym charakterem odbywanej podróży. W znaczeniach podkreślone zostaje przebywanie poza własnym krajem: *pątnictwo/pątnicstwo* to 'wędrówka, pobyt poza ojczyzną' a *pątnik* to 'wędrowiec, obcy, kto przebywa poza ojczyzną'. Religijnie sprecyzowane znaczenie całej rodziny wyrazowej w pełni pojawia się w polszczyźnie w wieku XVI. Tylko w odniesieniu do hasła *pąć* autorzy *Słownika polszczyzny XVI wieku* podają neutralną definicję 'wędrowanie, podróż', jest to jednak hasło odnotowane wyłącznie z dykjonariusza Mikołaja Volckmara z 1596 roku, trudno więc o precyzyjne określenie znaczenia (SPXVI 1995: XXIII, 359). W pozostałych leksemach zawsze już występuje aspekt religijny. Trzeba też zauważyć, że rozrasta się interesujący mnie zbiór haseł: w XVI stuleciu poświadczono rzeczowniki *pąć* 'pielgrzymka do miejsc świętych' (SPXVI 1995: XXIII, 357) i *pątnictwo* 'odbywanie pielgrzymek do miejsc świętych' (SPXVI 1995: XXIII, 359), jest *pątnik* z 17 potwierdzeniami, w tym 6 użyci dokumentuje znaczenie 'pielgrzym do miejsc świętych' (SPXVI 1995: XXIII, 359) oraz utworzony od niego przymiotnik *pątniczny* z 2 potwierdzeniami z kanonu źródeł (SPXVI 1995: XXIII, 359), są czasowniki *pątnikować* (SPXVI 1995: XXIII, 359) i *pątować* (SPXVI 1995: XXIII, 360) w znaczeniach 'wędrować, podróżować', ale z uściśleniem 'pielgrzymować do miejsc świętych', odnotowany został także rzeczownik odsłowny *pątowanie* w podobnych znaczeniach (SPXVI 1995: XXIII, 360). Tę precyzującą zmianę znaczeniową wyraźnie podkreślają etymolodzy. Aleksander Brückner dla *pątników* jako podstawowy wskazuje religijny aspekt semantyczny, pisząc nawet, że są oni 'pielgrzymami, co święte dróżki (do Częstochowy) odprawiają' oraz 'w 16 wieku i *pątować* i *pątnikować* [oznacza] 'pielgrzymować' (Brückner 1970: 401). Według Witolda Mańczaka *pątnik* jest określeniem pielgrzyma (Mańczak 2017: 143). Andrzej Bańkowski wprost zaznacza, że *pątnik* początkowo oznaczał 'człowieka obcego, wędrowca, podróżnego', ale od II połowy XVI wieku odnosi się „już tylko do pielgrzyma do miejsc świętych” (Bańkowski 2000: II, 521–522). Dalsze losy rodziny wyrazowej możemy śledzić na podstawie *Słownika języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego z początku XIX wieku. Niestety *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku* potwierdza jedynie istnienie haseł *pątnik* i *pątniczny* w indeksie, innych leksemów na razie nie ma nawet tam, chociaż potwierdza je kartoteka słownika³. Wróćmy więc do *Słownika* Lindego. W jednym artykule hasłowym autor wymienia leksemy

³ W kartotece, do której można sięgnąć w Repozytorium Cyfrowym Instytutów Naukowych, znajdują się fiszki z hasłami *pątniczka*, *pątniczny*, *pątnik*, *pątnować*. *Pątnika* potwierdza 14 zapisów, czasownik *pątnować* wynotowany został w liczbie 7 użyci tylko z jednego dzieła: *Teratourgema* Atanazego Kalnofojskiego (Kijów 1638), pozostałe dwa leksemy poświadczony są pojedynczymi zapisami (KS).

pątnica i *pątniczka* bez definiowania (Linde 1811: II/II, 649) oraz przymiotnik *pątnicki* definiowany jako ‘pielgrzymy’ (Linde 1811: II/II, 649), rzeczownik *pątnictwo* ze znaczeniem ‘pielgrzymowanie’ (Linde 1811: II/II, 649) i czasownik *pątnikować* z definicją ‘pątować, pielgrzymować’ (Linde 1811: II/II, 650). Rzeczownik *pątnik* opatrzony jest dwiema adnotacjami znaczeniowymi: ‘pielgrzym’ i ‘wędrownik’ (Linde 1811: II/II, 650). Odrębnym hasłem jest czasownik *pątować* zdefiniowany semantycznie ‘pątnikiem być, pątnikować, pielgrzymować, wędrować’, zilustrowany szesnastowiecznymi cytatami z Sebastiana Klonowica i Pawła Gilowskiego (Linde 1811: II/II, 650). Odnutować trzeba, że Samuel Bogumił Linde większość hasel z interesującej mnie rodziny oznaczył gwiazdką, która w jego słowniku pełniła funkcję kwalifikatora chronologicznego i sygnalizowała archaiczność słowa⁴. Bez takiej charakterystyki wystąpiły tylko dwa leksemy: *pątnicki* i *pątnikować*. Rodzina wyrazowa kontynuowana jest przez wiek XIX, co dokumentuje *Słownik wileński* z 1861 roku i w pewnym sensie też *Słownik warszawski* (tom IV z interesującymi mnie hasłami opublikowany został w 1908 roku). W SWil znalazły się *pątnica*, *pątniczka*, *pątnicki*, *pątnictwo*, *pątnik*, *pątniczek*, *pątnikować* i *pątować* (SWil 1861: II, 981). Zawsze pojawia się znaczenie dotyczące pielgrzymki i pielgrzymowania. Autorzy słownika zdawali sobie jednak sprawę, że słownictwo to nie należy już do powszechnie znanej i używanej leksyki. Wszystkie zamieszczone leksemy dookreślone są bowiem kwalifikatorem chronologicznym *przestarzały*. Podobne hasła odnotowuje *Słownik warszawski*. Mamy więc w nim rzeczowniki: *pątnica*, *pątniczka*, *pątnictwo*, *pątniczek*, *pątnik*, *pątnikowanie* i *pątownie*, przymiotniki *pątnicki* i *pątniczny*, czasowniki *pątnikować* i *pątować* (SW 1908: IV, 99–100). W definicjach podkreśla się religijny charakter wędrowania, a przy *pątniku* po raz pierwszy dodane zostaje precyzujące uzupełnienie znaczenia ‘szczególnie odbywający **pieszo** podróże w celach religijnych’ (SW 1908: IV, 100). Trzeba też koniecznie zauważyć, że tylko część z wymienionych hasel opatrzona zostaje chronologicznym kwalifikatorem wskazującym na to, że są to formy *staropolskie*: *pątniczek*, *pątnikować*, *pątować*, *pątnikowanie* (SW 1908: IV, 99–100) (ciekawe, że nie ma takiej informacji przy hasle *pątownie*) lub że jest to słowo *rzadko używane*: *pątnicki* (SW 1908: IV, 99). Archaiczność większości hasel podkreślona zostaje także w kolejnym dwudziestowiecznym *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego, gdzie znalazły się hasła: *pątnica*, *pątniczka*, *pątniczo*, *pątniczny*, *pątnik*, *pątnikować*, *pątny* i *pątować* (SJPD 1964: VI, 208). W tym miejscu warto może zauważyć, że dwa hasła SJPD odnotowane zostały w leksykografii polskiej po raz pierwszy, są to przysłówki *pątniczo* z jednym poświadczeniem ze Stefana Otwinowskiego oraz przymiotnik *pątny* z cytatem z utworu Marii Konopnickiej. Hasła te stanowią swoiste *hapax legomena* SJPD, nie powtórzyły się później w żadnym innym słowniku ogólnym języka polskiego. Leksem *pątny* omówiony został jedynie przez Andrzeja Bańkowskiego, który opatrzył go kwalifikatorem *poetycki*, zdefiniował jako ‘pielgrzymy, podróżny’ oraz wskazał, cytując słowa Marii Konopnickiej: *kij pątny bierze*, że pojawił się on w polszczyźnie około 1895 roku. Etymolog informuje też, że o funkcjonowaniu staropolskich

⁴ O funkcji gwiazdki w słowniku S.B. Lindego zob. Rzepka, Walczak 1983; Matuszczyk 2017: 42–44.

przymiotników *pątny* i *pącien* świadczą istniejące nazwy miejscowe: *Pątnowo* i *Pątnów* (Bańkowski 2000: II, 522). Trzeba podkreślić, że w SJPD prawie przy wszystkich leksemach z interesującej mnie rodziny zastosowany zostaje kwalifikator *dawny*. Zastanawiające jest, że nie wystąpił ten kwalifikator tylko przy jednym hasle – *pątnictwo*, które zdefiniowano jako ‘odbywanie pielgrzymek do miejsc świętych’ (SJPD 1964: VI, 208). Jest to tym bardziej dziwne, że leksem ten nie jest już elementem siatki haseł w większości późniejszych słowników ogólnych języka polskiego. Wystąpił wyłącznie w *Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny* pod redakcją Haliny Zgółkowej, bez żadnej kwalifikacji, z definicją ‘pielgrzymowanie do miejsc kultu, zwłaszcza piesze, w określonej intencji’ (PSWP 2000: 28, 82). W tym słowniku odnotowano także trzy inne hasła w rodziny wyrazowej: *pątniczka*, *pątniczy*, *pątnik* (PSWP 2000: 28, 82–83). Przy hasłach *pątniczka* i *pątnik* zastosowano stylistyczny kwalifikator *podniosły* (PSWP 2000: 28, 82–83). Te trzy hasła, tym razem scharakteryzowane kwalifikatorami *książkowy* i *podniosły*, znalazły się także w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisza (USJP 2003: III, 80–81). Także te same hasła odnotowano bez żadnych kwalifikacji w *Słowniku 100 tysięcy potrzebnych słów* pod redakcją Jerzego Bralczyka (Bralczyk 2005: 543). Autorzy *Słownika współczesnego języka polskiego* pod redakcją Bogusława Dunaja zamieścili tylko jedno hasło *pątnik*, zdefiniowane ‘podniosłe o pielgrzymie’ (SWJP 1998: II, 26). A w *Innym słowniku języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki możemy przeczytać, że ‘pątnik to inaczej pielgrzym i jest to słowo książkowe’ (ISJP 2000: II, 38). Zanotowano tam też przymiotnik *pątniczy* bez określania znaczenia z cytatem ‘Miał na sobie szaty pątnicze’ (ISJP 2000: II, 38). Archaiczność rodziny wyrazowej potwierdza też internetowy *Wielki słownik języka polskiego*, który zamieszcza wyłącznie *pątnika* z kwalifikatorem *książkowy* i z definicją ‘osoba, która odbywa wędrówkę do miejsc uważanych za święte’ i z synonimem *pielgrzym*. Autorzy WSJP tematycznie kwalifikują leksem w obrębie pola *religia – kościół*, wśród *osób związanych z religią i kościołem* (WSJP).

Jak widać z tego omówienia do dzisiaj niewiele leksemów przetrwało z dość licznej rodziny wyrazowej opartej na rzeczowniku *pąć*. A te hasła, które dotrwały do naszych czasów mają już wyraźne nacechowanie chronologiczne.

Peregrynacja i jej rodzina wyrazowa

Drugą zbliżoną znaczeniowo rodzinę wyrazową tworzą leksemy zbudowane na słowie *peregrynacja*. *Peregrynacja* jest zapożyczeniem łacińskiego *peregrinatio* (SJPD 1964: VI, 239; PSWP 2000: 28, 150; USJP 2003: III, 93). Leksem ten pojawia się w polszczyźnie dopiero w XVI stuleciu oczywiście w postaci *peregrynacja* w znaczeniu ‘podróż, wędrówka, pielgrzymka’. Zapisali go w swoich dziełach Jan Mączyński, Cyprian Leovicus – Stanisław z Rawy, Andrzej Frycz Modrzewski, Maciej Strykowski, Jan Rybiński (SPXVI 1995: XXIII, 385). W tym wieku m.in. w słowniku Jana Mączyńskiego zapisano także czasownik *peregrynować* w ogólnym znaczeniu ‘podróżować, wędrować, pielgrzymować’ (SPXVI 1995: XXIII, 385). Rzeczownik *peregrynacja* przyjął się języku polskiemu, o czym świadczy jego obecność w kolejnym stuleciu. Chociaż interesujące mnie hasło w *Elektronicznym słowniku języka*

polskiego XVII i XVIII wieku jest dopiero w opracowaniu, wiadomo już, że udokumentowane zostało w latach 1656–1688 i oznaczało wówczas ‘pielgrzymkę, daleką podróż’. Tworzyło też ustabilizowane połączenie wyrazowe *daleka peregrynacja* (ESJ^{PXVII}/XVIII). W tym i kolejnym stuleciu znane były też słowa *peregrynant* poświadczony w latach 1677–1694, *peregrynantka* w znaczeniu ‘kobieta pielgrzym’, udokumentowana w latach 1746–1752, *peregrynować* z definicją znaczeniową ‘odbywać dalekie wędrówki, wyprawy, podróżować’, wyekscerpowany z lat 1656–1688, a także *peregryn* najwcześniej potwierdzony w 1633 roku, *peregryna* tylko z informacją gramatyczną, *peregrynka* z 1700 roku, jeszcze bez określonego znaczenia (ESJ^{PXVII}/XVIII). Dalszą obecność rodziny wyrazowej potwierdza *Słownik Lindego*, w którym autor zamieścił *peregrynację* w znaczeniu ‘wojaż, droga w cudze kraje, zwiedzanie krajów, pątnictwo, pątnikowanie’ z siedemnastowiecznym cytatem z Andrzeja Wargockiego. Samuel Bogumił Linde odnotował także *peregrynanta* jako ‘wojażera, zwiedziciela krajów, pątnika’ oraz czasownik *peregrynować* z definicją znaczeniową ‘wojażować, zwiedzić kraje, pątnikować, pątować, wędrować’. Wszystkie trzy leksemy słownikarz oznaczył gwiazdką jako archaiczne. Rodzina wyrazowa *peregrynacji* kontynuowana jest przez kolejne wieki, jednak leksemy do niej należące wyraźnie pogłębiają swoje archaiczne nacechowanie. *Słownik wileński* powtarza zamieszczone przez S.B. Lindego hasła bez modyfikacji znaczeń (*peregrynacja* (już w takiej postaci) ‘wędrówka, droga w cudze kraje, zwiedzanie krajów, pątnictwo, pątnikowanie, pielgrzymka, pielgrzymowanie’, *peregrynant* ‘podróżnik, odbywający podróż, pątnik, pielgrzym’, *peregrynować* ‘podróżować, odbywać podróż, pielgrzymować, pątnikować’ (SWil 1861: II, 985). Wszystkie one zostają opatrzone kwalifikatorem *przestarzały*. Obok nich pojawia się jednak nowe hasło, bez żadnej kwalifikacji *peregrynomanja* jako ‘namiętność podróżowania’ (SWil 1861: II, 985). *Słownik warszawski* przejmuje wszystkie te hasła, uzupełniając je odślovnym rzeczownikiem *peregrynowanie* (SW 1908: IV, 113). Autorzy słownika dookreślają jednak tylko dwa z nich: *peregrynant* i *peregrynomanja*, stosując graficzny kwalifikator oznaczający wyraz rzadko używany. Kwalifikacja chronologiczna informująca o przestarzałym nacechowaniu leksyki pojawia się znów przy zamieszczonych w *Słowniku* pod redakcją Witolda Doroszewskiego trzech hasłach: *peregrynacja*, *peregrynant* i *peregrynować* (SJPD 1964: VI, 239–240). Sytuacja omawianej rodziny wyrazowej wyraźnie zmienia się współcześnie, co dokumentują słowniki z przełomu XX i XXI wieku. Przede wszystkim wynika z nich, że w polszczyźnie przetrwał właściwie tylko jeden leksem *peregrynacja*. Jednak wyłącznie *Uniwersalny słownik języka polskiego* kontynuuje wcześniejszą tradycję, zamieszczając hasło z kwalifikatorem, co prawda nie chronologicznym, ale stylistycznym – *książkowy* i z „powtórzoną” definicją znaczeniową ‘dłuższa podróż, wędrówka; pielgrzymka’ (USJP 2003: III, 93). Pozostałe słowniki dokumentują natomiast swoistą zmianę znaczenia leksemu. Przede wszystkim znika ze znaczenia potencjalny religijny charakter podróży. *Peregrynacja* oznacza ‘dłuższą podróż, wędrówkę’ (SWJP 1998: II, 29; ISJP 2000: II, 44). Słowo to zwykle jest scharakteryzowane jako *przestarzałe*, *książkowe* lub *żartobliwe*. Jeszcze jedno *novum* znaczeniowe odnotowane zostaje w PSWP, w którym *peregrynacja* jako hasło *książkowe* lub *żartobliwe* zdefiniowane jest nie tylko jako ‘dłuższa, daleka podróż, wędrówka’, ale także jako ‘podróż często odbywana’

(PSWP 2000: 28, 150–151). Taki odcień znaczeniowy nie był wcześniej odnotowywany. Warto też zauważyć, że słownik ten jako jedyny współczesny zamieszcza również hasło *peregrynować* z kwalifikatorami *książkowy* lub *żartobliwy* w podobnym jak *peregrynacja* neutralnym znaczeniu ‘wędrować, odbywać dłuższą podróż’ (PSWP 2000: 28, 151). Zadziwiające jest jednak to, że jako synonimy w artykułach hasłowych interesujących mnie rzeczownika i czasownika pojawiają się nacechowane religijnie *pielgrzymka* i *pielgrzymować* (w odniesieniu do czasownika jest to zresztą jedyny zamieszczony wyraz bliskoznaczny). Wyjątkowy na tle tych zanalizowanych współczesnych słowników okazał się *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów* pod redakcją Jerzego Bralczyka. Jako jedyny zamieszcza bowiem obok *peregrynacji* hasło *peregrynant*, kwalifikując je co prawda jako *dawne* (Bralczyk 2005: 546). Nie to jednak wyróżnia ten słownik. Przede wszystkim trzeba podkreślić, że w obu hasłach i w *peregrynacji* i w *peregrynancie* zostały w nim wydzielone dwa znaczenia. *Peregrynacja* według autorów słownika to 1. ‘pielgrzymka do miejsc świętych’ i dopiero jako 2. ‘dłuższa podróż lub wędrówka’, *peregrynant* natomiast to 1. ‘człowiek odbywający dłuższą podróż, wędrówkę lub pielgrzymkę’ i 2. ‘człowiek przebywający czasowo w jakimś mieście lub kraju’ (Bralczyk 2005: 546).

Na zakończenie chcę podnieść jeszcze jedną kwestię, nieuwzględnioną dotychczas w żadnym słowniku. W specjalistycznych opracowaniach dotyczących religii wyraz *peregrynacja* występuje w innym niż odnotowane we wszystkich słownikach znaczeniu. Autorzy *Religii. Encyklopedii PWN* piszą, że *peregrynacja*, która była dotąd „określeniem pielgrzymki, w XX wieku nabrała szczególnego znaczenia, zwłaszcza w Polsce, w związku z upowszechnieniem w Kościele zwyczaju „pielgrzymowania” wizerunków lub figur Maryi” (Religia 2003: 8, 73). Także Waldemar Pałęcki w *Encyklopedii katolickiej* za *peregrynację* uważa ‘uroczyste nawiedzenie diecezji, parafii lub domów prywatnych przez wizerunki Maryi, Jezusa Chrystusa lub relikwie świętych w celu ewangelizacji i odnowy chrześcijańskiego życia’ (EK 2011: 15, 283). Jak widać więc nawet przestarzałe, książkowe słownictwo może współcześnie zyskiwać nowe specjalistyczne znaczenia.

Rozwiązanie skrótów

ESJPIXVII/XVIII – *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku*, <http://sxvii.pl/> (dostęp: 13.06.2018).

EK – *Encyklopedia Katolicka*, t. 1–20, Lublin 1973–2014.

ISJP – *Inny słownik języka polskiego PWN*, red. M. Bańko, t. 1–2, Warszawa 2000.

KS – *Kartoteka Słownika języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku*, Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych, <http://rcin.org.pl/publication/20029> (dostęp: 13.06.2018).

PSWP – *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. 1–50, Poznań 1994–2005.

Religia – *Religia. Encyklopedia PWN*, red. T. Gadacz, B. Milerski, t. 1–9, Warszawa 2001–2009.

SJPD – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 1–11, Warszawa 1958–1969.

SPXVI – *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa, F. Peplowski, K. Mrowcewicz, t. 1–36, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–2012.

- Sstp – *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1–11, Kraków 1953–2002.
- SW – *Słownik warszawski* – J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. 1–8, Warszawa 1900–1927.
- SWil – *Słownik wileński – Słownik języka polskiego, obejmujący: oprócz zbioru właściwie polskich, znaczną liczbę wyrazów z obcych języków polskiemu przyswojonych; nomenklatury tak dawne, jak też nowo w użycie wprowadzone różnych nauk, umiejętności, sztuk i rzemiosł; nazwania monet, miar i wag główniejszych krajów i prowincji; mitologję plemion słowiańskich i innych ważniejszych, tudzież oddzielną tablicę słów polskich nieforemnych z ich odmianą; do podręcznego użytku wypracowany przez Aleksandra Zdanowicza, Michała Bohusza Szyszkę, Januarego Filipowicza, Walerjana Tomaszewicza, Florjana Czepielińskiego i Wincentego Korotyńskiego, z udziałem Bronisława Trentowskiego. Wydany staraniem i kosztem Maurycego Orgelbranda*, t. 1–2, Wilno 1861.
- SWJP – *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, t. 1–2, Warszawa 1998.
- USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1–4, Warszawa 2003.
- WSJP – *Wielki słownik języka polskiego*, red. P. Źmigrodzki, <http://www.wsjp.pl> (dostęp: 13.06.2018).

Bibliografia

- Bańkowski A., 2000, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1–2, Warszawa.
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- Bralczyk J., red., 2005, *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, Warszawa.
- Brückner A., 1970, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- Linde S.B., 1807–1814, *Słownik języka polskiego*, t. 1–6, Warszawa.
- Mańczak W., 2017, *Polski słownik etymologiczny*, Kraków.
- Matuszczyk B., 2017, *Archaizmy leksykalne (*) w Słowniku języka polskiego S.B. Lindego w świetle geografii lingwistycznej*, Gdańsk.
- Rzepka W.R., Walczak B., 1983, *Formy fleksyjne kwalifikowane jako archaizmy w „Słowniku” Lindego*, „Studia Polonistyczne” X, s. 105–131.
- Urbańczyk S., Kucała M., red., 1999, *Encyklopedia języka polskiego*, wyd. trzecie poprawione i uzupełnione, Wrocław, s. 358.

Lexicographical Journeys of *pąć* and *peregrynacja*

Abstract

The article presents a lexicographical history of two word families: *pąć* and *peregrynacja*. It has been demonstrated how these families evolved quantitatively at various periods of the development of the Polish language, how the semantics of lexemes functioning in these aggregates changed. The analysed material has been excerpted from historical and modern general language dictionaries and etymological dictionaries of Polish as well as from expert publications in the field of religious studies.